

Dabam Romae ex Collegio Germanico II. Nonas Januarias 1794.

J. Castillioneus Proton. Apost. Pœnit. Litterarum Corrector, Congr. Immunit. Ecclesiast. & Indicis Consult. atque Boni Regiminis à Secretis.

Superiori anno tertius prodit è typis Institutionum Canonicarum Reverendissimi Episcopi Ananiensis liber de civilibus judiciis. Quartum de judiciis criminalibus, si per eos, ad quos pertinet, potestas fiat, quantotius evulgari, nihil est, quod prohibeat; & quarto hoc volumine aureum institutionum opus absolutum est. Id igitur unum nunc optandum restat, ut Cl. Vir majus illud opus, quo fusius res canonica universa, & uberius illustranda est, patiat exire in lucem: quod si fecerit, & is fidem suam, quam jamdiu obstrinxit, liberabit; & nihil nobis erit amplius, quod in hoc studiorum genere desideremus.

Romae ex Aedibus Magnae Curiae Inocentianae Kalendis Februarii MDCCXCIV.

N. Riganti Majoris Præsidentiae Abbr.
& A. in Civilibus Locumtenens.

Antequam dicant boni filii: concupiscentiam habemus dissolvi, & esse cum Christo: multi prius, tanquam mali servi, & quodammodo improbi fugitivi, ad Dominum suum temporalium flagellorum verbere revocantur. S. AUGUSTINUS Ep. 185. ad Bonifacium c. 6. opp. tom. 2. col. 652. ed. Maurin. Venet. 1729.

Si vult hæreticus non esse, neque audire, non isti, aut illi satisfaciat. . . . Festinet pro omnibus Sedi Romanæ satisfacere; hac enim satisfacta communiter ubique omnes pium, & orthodoxum prædicabunt. S. MAXIMUS MARTYR Ep. ad Petrum Illustr. opp. t. 2. pag. 76. edit. Combefis. Paris. 1675.

LIBER IV.

TITULUS I.

De Ecclesiae in coercendis criminibus potestate.

I. Pœnarum finis, & earum infligendarum potestas.	VII. Civilium, & Ecclesiasticarum pœnarum finis, & ratio.
II. Ecclesia pœnas irrogat in foro interiori, & exteriori.	VIII. Ecclesiae pœnae spirituales, & temporales.
III. Pœnarum infligendarum potestatem Ecclesia à Christo accepit, eaque Apostoli usi sunt.	IX. Judicia criminalia Ecclesiae in Clericos, & in Laicos.
IV. Episcopi, etiam ethnicis dominantibus, hanc potestatem exercuerunt.	X. Quomodo Clerici ab Ecclesia puniantur?
V. Data Ecclesiae pace, ejus potestas etiam Imperatorum legibus confirmata est.	XI. Quomodo Clerici ab Ecclesia laicæ Potestatis coercitioni subjiciantur?
VI. Ecclesia quomodo in Clericos, & quomodo in laicos animadvertat?	XII. Partes ecclesiasticæ, & civilis potestatis.
	XIII. Potestas Ecclesiae in personas clericorum.

§. I.

Malos male habendos, & eum, qui malum fecit, malum ferre debere, non solum civilis, sed etiam divini, ac naturalis juris docet auctoritas. Nam hoc modo, & ceteri à crimine deterrentur, & civium incolumitati consulitur, & damnum, atque injuriam, quam quis suo scelere naturæ intulit, religioni, reipublicæ, quantum fieri potest, ipse emendat, & corrigit. Quare crimina sequuntur pœnae, quibus improbi coercentur, salusque, & tranquillitas reipublicæ conservatur, easque infligit, cui publicæ salutis, & tranquillitatis cura, ac summa potestas commissa est. Non enim par in parem habet imperium, & jurisdictionem, per quam pœnam irroget; ac si lædens à læso punitur, non pœna hæc est, sed vindicta, si à tertio, non pœna, sed alia læsio, & injuria est. Neutrum vero fieri sinunt leges, quibus civiles hominum societates gubernantur (1).

(1) Puffendorfius *de Jur. nat. & gent.* l. 8. c. 3. §. 4. n. 3., & Heineccius *Elem. jur. nat. et gent.* l. 2. c. 8. §. 159. *opp. t. 8. p. 214. ed. Neap. 1775.*

§. II. Utraque potestas civilis, & ecclesiastica propriam habet, atque ab altera distinctam rempublicam, utraque suum habet imperium, & jurisdictionem, subditos, ex quibus respublica efficitur, res, quæ ad eam pertinent, magistratus, quorum cura, administratione, auctoritate cuncta geruntur (1). Quare utraque punit maleficia; sed civili potestati unum est forum, idque exterius, ecclesiasticæ duplex, alterum interius, exterius alterum (2). Interioris fori potestatem Christus Ecclesiæ dedit his verbis (3): *quorum remisistis peccata, remittuntur eis: quorum retinueritis, retenta sunt*; potestatem fori exterioris his verbis expressit (4): *si peccaverit in te frater tuus &c. dic Ecclesiæ, si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus*. Quibus quidem verbis sacri interdicti, sive anathematis pœnam, qua nulla gravior in Ecclesia coercitio est, contineri Patres docent.

(1) Confer quæ dixi in *Prolegomenis* c. 1. §. 6., et c. 2. t. 1. p. 6. et 16., et l. 3. tit. 1. t. 3. p. 2. et seq.

(2) *Nihil dubitandum est*, inquit Synodus Cameracensis tit. 14. c. 1. apud Labbæum t. 20. *Conc. ed. Ven. col. 1411.*, "duplex esse forum ecclesiasticum à Christo nomine clavium nobis insinuatum; alterum sacramenti pœnitentiæ, quod ad conscientiam spectat, in quo reus non nisi ex propria confessione solvitur, & ligatur; alterum vero jurisdictionis, & regiminis externi, in quo reus non solum ex propria confessione, sed etiam per testes convincitur, & judicatur." Mitto cetera testimonia quæ superiori loco descripsi.

(3) Joannes XX. 23.

(4) Matth. XVIII. 15. et seq. Huc etiam spectat illud Christi apud Lucam X. 16. *qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit*, quibus verbis jubendi, & coercendi potestas Apostolis tribuitur, atque in ipsum Christum contumax pronuntiatur, qui illorum mandatis non obtemperaverit. Pertinet etiam ad hunc locum potestas pascendi, hoc est regendi, ut ostendi in *Prolegomenis* c. 2. §. 18. not. 3. t. 1. p. 18., agnos, & oves, nimirum & pastores, & oves, ut observat S. Ambrosius l. 10. in *Lucam* n. 175. & seq. *opp. t. 4. p. 265. seq. ed. Venet. 1781.*, & S. Bernardus *de Consider.* l. 2. c. 8. *opp. t. 1. col. 428. ed. Mabillonii Paris. 1719.*, quam Christus contulit in Petrum, quem Ecclesiæ caput constituit, quemque omnibus dignitate, & jurisdictione præesse voluit.

Præclare Bossuetius in sermone, quem *de Veritate Ecclesiæ* V. Idus Novembris an. 1681. ad Collegas habuit, qui ad Comitata convenerant *opp. t. 7. p. 473. ed. Argentinae 1752.* "C'est à Pierre, inquit, qu'il est ordonné... de patre, & de gouverner tout, & les brebis, & les peties, & les meres, & les pasteurs memes. Pasteur à l'égard des peuples, & brebis à l'égard de Pierre." Par est ratio potestatis clavium, quæ primum uni Petro, cui omnes Christus subesse jussit, data est Matthæus XVI. 18. & 19., deinde & Petro, & ceteris Apostolis Matthæus XVIII. 18. Nihilotamen minus Ecclesiæ in coercendis criminibus potestati adversantur recentiores Protestantes, qui cum Ecclesiam non veram, perfectamque rempublicam, sive, ut inquirunt, *statum*, sed Collegium esse defendant, ei licere negant in reos criminum pœnis animadvertere. Ex eorum numero Bohemerus *Jur. Eccles. Protest. l. 5. tit. 37. §. 16.*, Pfaffius *de Orig. jur. eccles. p. 205.* Ecclesiam nullam propriam habere censent potestatem criminum constitutis pœnis coercendorum; quod si qua ei facultas est animadvertendi in illos, qui societatem perturbant, eam totam repetunt ex pacto vel expresso, vel tacito, quo quis in Collegium receptus est. Hinc si quid vitii in pœnarum *conventionalium* irrogatione inesse videatur, rem omnem subjiciendam esse putant judicio civilis potestatis, cui collegium subest. Eadem est sententia Christiani Thomasi in *Dissert. de For. compet. cler.*, Moshemii, ceterorum Protestantium, qui Puffendorffii errorem sequuti Ecclesiam merum collegium faciunt; quem quidem errorem refutavi in *Prolegomenis* c. 1. §. 6. & seq. t. 1. p. 6. & seq., & ante me multo uberius, & luculentius refutavit doctissimus Mamachius *Ep. 2. ad Febronium §. 6. & 7. p. 207. & seq. t. 1.* Protestantibus prævit vetusta, eaque deterrima secta Catharorum, seu Puritanorum, qui ipsa Apostolorum ætate omni non solum ecclesiasticæ, sed etiam civili potestati obsistebant. Horum errores, ut observat Petavius *de Hierarch. eccles. in Præf. n. 3. p. 52. t. 6. ed. Ven. 1757.*, instaurare visus est Salmasius, qui cum laicos omnes sacerdotes faciat, consequens est, ut nulla ab Episcopo pœna infligi possit, neque ejus jurisdictio in coercendis criminibus sita sit. Inquit enim, Episcopos initio non fuisse magistratus, neque eos habere potestatem, & jurisdictionem, qua imperent, & invidios, ac repugnantes ad parendum cogant. Catharos sequuti sunt alii hæretici in primis vero Marsilius Patavinus, & Joannes Jandunus, qui siæ Principis venia Ecclesiam pœnis coercere neminem posse existimabant. Horum errores condemnavit Joannes XXII. in *Const. Licet juxta doctrinam* apud Raynaldum *ad an. 1327. n. 28. & seq. t. 24. Anal. p. 347. ed. Lucae.* Sed eos tamen in medium revocare ausus est Spalatensis Apostata *de Republ. l. 5. c. 1. 2. 3.* Joannes Morinus *de Admin. sacram. pœnit. l. 1. c. 10.* Ecclesiam usque ad XI. aut XII. sæculum tantum interioris fori judicio, & potestate crimina coercuisse putat, atque ad hoc tantum forum universam ipsius jurisdictionem referendam esse contendit. Cum Morino sentiunt Van-Espenius *Jur. eccles. part. 3. tit. 4. c. 1.*, Giannonius *Histor. civil. t. 1. l. 2. c. ult.*, Auctor libelli Ticini editi an. 1783. "Del diritto d' imporre gl' impedimenti dirimenti
Tom. IV. Cc

4
 , nel matrimonio , è di dispensarne t. 2. p. 125." *Cavallarius Inst. Jur. can. par. 3. c. 4.* Verum non his omnibus eadem prorsus sententia est. Sunt enim qui sæculo XI. , sunt qui serius , aut citius interius forum ab exteriori distingui coepisse arbitrantur ; adeo incertum , controversumque est his magistris , & effectoribus epocharum , quod ipsis certum , atque exploratum esse deberet. Sed potestatem , quam habet Ecclesia , cogen- di invitos , & repugnantes , late explicarunt , ac vindicarunt Gersonius *de Potest. Eccles. consid. 4. t. 2. opp. col. 230. ed. Antwerp. 1706.* , Hervanus , Petrus de Alliaco , Joannes Major , qui omnes *de Potestate Ecclesie tractatus* ediderunt , item Almaynus *de Auctor. Eccles. cap. 2. coroll. 3. & de Potest. eccles. & laic. qu. 3. cap. 2.* Adversus Salmasium solide , graviterque disputat Petavius *de Hierarch. Eccles. l. 3. c. 8. & seqq. opp. t. 6. pag. 150. & seq. ed. Ven. 1757.* Quæ Morinus falso statuit , quæque ejus exemplo litteris consignarunt Van Espenius , Litta , ceteri refutata sunt *l. 3. tit. 1. fere per tot.* Denique , ne omnes singillatim enumerem , de Ecclesie potestate copiose egerunt Dadinus *Altaserra Eccles. jurisd. vind. adver. Fevret.* , Hallier *de Hierarch. Eccles. l. 4. art. 7. §. 1. & seq. p. 419. ed. Paris. 1656.* , Franciscus à Victoria in duabus relectionibus *de Potest. Eccles.* , Zacharias Boverius *Adversus de Dominis censur. parenet. de Rep. Eccles. par. 2. cens. in l. 1. c. 2. p. 127. & seq. ed. Mediolan. 1621.* Et novissime Cl. Franciscus Antonius Zaccaria in Dissertatione 3. *de Disciplina* , cui titulus "Comandi chi puo, ubbidisca chi dee" Faventiae edita *p. 152. seq.* Videndus est etiam Petit-Piedus "Traité du droit , & des prerogatives des Ecclesiastiques dans l' administration de la justice seculiere." Quin saniores quoque Protestantes Ecclesiam in coer- cendis criminibus potestatem habere non inficiantur , atque eorum è nume- ro sunt Basnagius *Annal. Eccles. t. 2. Dissert. 4. de Eccles. tribun. §. 1. p. 491. ed. Rotterdam 1706.* , Beveregius *Prolegom. ad synod. seu Pau- dectas Canonum n. 2. seq. t. 1. p. 1. seq. ed. Oxonii 1672.*

§. III. Atque hanc quidem à Christo acceptam potesta- tem infligendi pœnas tum in interiori , tum in exteriori fo- ro Apostoli & verbis , & factis ostenderunt. Præsertim Pau- lus , cujus plura extant scripta , quam aliorum Apostolorum , in Paulum , atque Alexandrum (1) , itemque in Corinthium incestus in novercam reum animadvertit (2) , quem postea , cum resipuisset , pœna solvit , atque ecclesie communioni restituit ; *Virgam* minatur (3) , negat se parciturum , si ve- nire cogatur (4) , acceptam à Christo potestatem ostendit , per quam *ulcisci* possit *omnem inobedientiam* , & se *durius* acturum profitetur adversus eos , qui sibi non obediunt (5) . Ipse Paulus Episcopum docet , quemadmodum accipere de- beat accusationes , quæ contra Presbyterum deferuntur (6) .

- (1) *I. ad Timot. I. 20., et II. ad Timot. IV. 15.*
- (2) *I. ad Corint. I. 5. et seq., et II. ad Corint. II. 6. et seq.*
- (3) *I. ad Corint. IV. 21.*
- (4) *II. ad Corint. XIII. 2.*
- (5) *II. ad Corint. X. 6. et seq. II. ad Thessalonic. III. 14.* Confer quæ dixi *l. 3. tit. 1. §. 10. et seq. t. 3. p. 11. et seq.*
- (6) *I. ad Timot. V. 10.*

§. IV. Exemplo Apostolorum Episcopi eandem sem- per , quoties opus fuit , potestatem exercuerunt. Quod non solum Constantino Imperatore , & quarto post Christum na- tum sæculo , quo tempore Christiana religio in Imperio do- minari coepit , sed etiam prioribus sæculis factum est. Nam eo temporis intervallo Victor Summus Pontifex in Theo- dorum Byzantinum Coriarium animadvertit , & coercuit Asianos , qui ipsa luna XIV. , Hebræorum more , pascha celebrabant. Similiter à Presbyteratus gradu dejectus , ac censurarum pœnis affectus est Marcio ; Paulus Samosate- nus de Episcopatu dimotus , atque ab Ecclesia ejectus ; sum- pta pœna de Novato , & Felicissimo , de Basilide Asturi- censi , & Martiale Emeritensi , de Origine , de ceteris , qui in religionem peccaverant. Atque hi quidem omnes non pœnas sua sponte susceperunt , sed eas Ecclesie lege , & imperio sustinere coacti sunt (1) .

(1) Quam ægre tulerit depositionis sententiam Marcio , & quantum laborarit ; ut gradum suum recuperare posset , narrat S. Epiphanius *Hæ- res. 22. vel 42. n. 1. p. 302. t. 1. ed. Colonia 1682.* Paulus Samosa- tenus tam audacter , & pertinaciter restitit sententiae depositionis , quæ adversus eum lata fuerat , ut Christiani Antistites rogarint ipsum Au- relianum Imperatorem , qui eum ex domo Episcopali per vim expel- leret. Imperator autem , licet ethnicus , sententiam tulit , qualem Chris- tianus Imperator ferre potuisset ; nam legem dixit , ut domus trade- retur iis , quibus illam Christianæ Religionis Antistites , & Romanus Episcopus concedendam indicarent ; quæ cuncta constant ex Eusebio *Histor. eccles. l. 7. c. 30. p. 364. ed. Valesii Cantabrig. 1720.* Theodoro *Hæret. fabul. l. 2. c. 8. p. 223. t. 4. opp. ed. Paris, 1642.* Similiter quam ægre Novatus , & Felicissimus , itemque Basili- des Asturicensis , & Martialis Emeritensis contra se latam sententiam tulerint , quantumcumque laborarint , ut ejus vim declinare possent , os- tendunt S. Cornelius *Ep. ad S. Cyprianum* , quæ inter Cypriani epis- tolas est 50. , ac Cyprianus *Ep. 52. ad Cornel. & ep. 59. p. 236. 237. & 265. ed. Amstelædami 1700.* Origines autem de se ipso pe-

monstrat, quam ægro, & invito animo Demetrii Episcopi sententiæ parere debuerit in *Præfat. t. 6. in Joan. t. 4. opp. p. 101. ed. Paris. 1759.*, qua de re vide etiam Coustantium in *Ep. Roman. Pontif. col. 115. & seq.*, Confer præterea eundem Cyprianum *ep. 3. ad Rogatian. p. 172.*, et *ep. 43. ad Plebem p. 227.* unde intelligis, quemadmodum Episcopi punire sote possint. Mitto cetera, ne longus sim.

§. V. Data Christianis, pace, non solum suo jure, sed etiam legibus Imperatorum (1), Ecclesia de criminibus judicavit. Atque hæc quidem judicia non tantum erant de criminibus in religionem (2), sed & omnes comprehendebant causas, in quibus Clerici aliquo in rempublicam crimine arguebantur (3). Potestatem illam cognoscendi puniendique crimina in religionem à Christo nominatim accepit Ecclesia, in quam ipse contulit clavium potestatem, & cujus unius esse voluit curare omnia, quæ ad res sacras, aut divinas pertinent. Quare quisquis inter Ecclesiæ filios per Baptismum cooptatus in ea peccat, quæ unius Ecclesiæ gubernio, curæ, judicio commissa sunt, is omnino illius potestatem, & animadversionem subire debet, ac si ejus decreto non steterit, Christi jussu, tamquam ethnicus, & publicanus habendus est (4): nimirum ei sacris est interdendum, & communione Christianorum.

(1) Vide Constantini constitutionem *Extravag. cod. Theod. de episc. judic.*, de qua late egi *l. 3. t. 1. §. 22. not. 4. t. 3. p. 29. et seq.*, Item *L. 12. 41. 47. cod. Theod. episc. Eccles.*, et *Cleric. Justiniani Novellam 83.*, *Capitularia Caroli M. l. 5. cap. 398. et 390. l. 7. C. 347. et 436. t. 1. col. 604. 606. 735. 750. ed. Baluzii Ven. 1772.*, & alibi passim.

(2) De rebus, quæ ad religionem pertinent, omne iudicium unius Ecclesiæ esse, nulla est, & nulla unquam fuit inter catholicos controversia. Nam tota hæc potestas, & gubernatio uni Ecclesiæ à Christo data nominatim est; & huc spectant Concilia quavis ætate habita ad fidem, ac disciplinam stabiliendam, hæreticosque condemnandos, huc similiter constitutiones, quas Romani Pontifices, quoties opus fuit, ediderunt. Confer doctissimum Mamachium *ad Auctorem op. Quid est Papa? ep. 3. t. 1. p. 237. seq.*, & confer etiam quæ ipse scripsi *l. 3. tit. 1. §. 8. tom. 3. p. 55. et seq.*

(3) Auctor *constit. Apostolic. l. 2. c. 47.*, Canon Apostolorum 66. apud Cotelerium *PP. Apostolic. t. 1. p. 257. et 451. ed. Amstelædam. 1724.*, Concilium Eliberitanum *can. 74.*, ibique Albaspinæus in *Not. p. 184. ed. Neap. 1770.*, Antiochenum *can. 12. 14. 15.* apud Labbæum *concil. t. 2. col. 595. ed. Ven. Carthaginense III. can. 9.*

7
& Carthaginense III. *can. 2. eod. t. 2. col. 1401. et 1454.* Toletanum III. *can. 13. t. 6. col. 700.*, Matisconense an. 580. *can. 8. et 32. t. 6. col. 662. et seq. ejud. collect. Labbæi.* Confer etiam Optatum Milevitanum *l. 1. contr. Parmenian. n. 22. et 23. p. 22. 23. ed. Anuerp. 1702.*, Rufinum *Histor. l. 10. seu 1. C. 2. col. 217. ed. Vallarsii Veron. 1745.*, qui refert ea de re præclaram Constantini Imperatoris sententiam; Luciferum Calaritanum *l. 1. pro S. Athanas. adv. Coustantium in Biblioth. PP. t. 4. p. 184. lit. G. ed. Lugdun. 1677.* Constantinum Imp. *ep. ad Pop. Alexandr. apud Athanasium Apol. 2. contr. Arian. n. 62. opp. t. 1. p. 142. ed. Patavii 1777.*, Ambrosium in *Act. conc. Aquilejen. opp. Ambros. t. 5. p. 511. ed. Ven. 1781.*, et *ep. 21. ad Valentinian.*, *ep. 56. ad Theophil. t. 6. p. 52. et p. 184.*, Martinum apud Sulpitium *Histor. l. 2. C. 50. t. 2. p. 263. ed. Veron. 1754.*, Gregorium M. *ep. 56. ad Joannem ep. l. 2. opp. t. 2. c. 667. ed. Paris. 1705.*, et in *can. 39. et 40. caus. 11. qu. 1.*, Hilariūm *ad Constant. l. 1. n. 1. col. 535. t. 2. opp. ed. Veron. 1730.* Athanasium in *Hist. Arianor. ad Mon. n. 52. opp. t. 1. p. 297. ed. Patav. 1777.*, Osiūm *ad Imper. Constant. apud Athanasium Hist. Arian. ad Monach. t. 1. p. 293. ed. Patav. cit.*, Libellium *ep. ad Euseb. apud Coustantium epist. Pont. Roman. col. 431.*, et in *Dialog. cum Constantio apud eundem n. 1. col. 434.*, Ipsi etiam Ariani Principes hanc Ecclesiæ jurisdictionem in causis civilibus, & criminalibus agnovērunt. Nam Theodoricus Gothorum Rex calumniosos Augustani Episcopi, quoniam erant clerici, ad Mediolanensem Episcopum judicandos misit apud Cassiodorum *l. 1. t. 1. ep. 9. p. 7. ed. Rotomagi 1679.* Romanosque clericos actione tum civili tum criminali apud Romanum Pontificem, vel iudicem ab eo datum pulsari voluit Athalaricus apud eundem Cassiodorum *l. 8. t. 1. ep. 24. p. 136. ed. cit.* Quod si aliquando clerici apud laicos iudices propter crimen accusati sunt, id quidem injuria, ac per vim factum est; qui etiam interdum clerici à laica potestate auxilium petierunt, non ut ipsa iudicium ferret, sed ut alienam temeritatem vi adhibita coereret, atque ut repugnantes ad parendum Ecclesiæ sententiis cogeret. Constantinus Imperator exilio mulctavit S. Athanasium propterea quod eum ecclesiastico iudicio damnatum putavit, cui se parere oportere intellexit, sicuti testatur Sozomenus *Histor. eccles. l. 2. c. 28. p. 84. ed. Valesii Cantabrig. 1720.* Verum ipse ecclesiastico iudicio habito Antiochiæ, Romæ, Sardiciæ absolutus fuit, quod ipse Athanasius *Apolog. contr. Arian. in princ. opp. t. 1. p. 97. et 98. ed. Patavii cit.* satis esse docet, ut omnis controversia plane finita habeatur. Crimen autem Athanasio objectum non ecclesiasticum, sed læsæ majestatis erat, in quod præ ceteris Imperator animadvertendum putarat. Non esse longum in recensendis exemplis, quorum ecclesiasticæ historiæ plenæ sunt. Tantum indico iudicium, quod sanctissimi Episcopi dederunt de Itacito, qui accusationes adversus Priscilianum, & Instantium ad laicum Principem detulerunt. Porro eum gravissime improbarunt S. Martinus Turonensis